

Lepa Anna (Anna Sooba) — 105

Inimese teist plaani, selle rikkust või vaesust tunneme kõige teravamalt alles siis, kui inimene meie keskelt on lahkunud.

Voldemar Panso

Kirjandusluku läinud Kassari Lepa Anna (neiuna Vaku) nägi ilmavalgust 21. mihklikuu päeval 1894 Käina vallas Allika külas, Hallika talus teise lapsena. Varakult leseks jäänud emal oli üks raske seitsme lapsega toime tulla. Nii tuli Annal juba üsna plikatirtsuna välja ülalpidamist otsima minna. Anna töötas mitmel pool, Vene revolutsiooni ajal 1917 oli ta Petrogradis. 25aastaselt, 1919, tuli ta tagasi kodusaaresse.

Anna näitus Kassari Lepa talu perepoja Eduard Soobaga. Annast sai 15-hektarilise pöpsitalu perenaine. Ta on ise öelnud: "Koht oli... Käristasime vanamehega nagu paarishärjad, aga mis sellest sai? Äi hilpu ega hõlpu, nisu kokkuhoiuks kas või kebu vehkoodi pealt nahk."

Anna rääkis käinakana põhiliselt Käina murrakut. Lapsi, s.t nime edasiviijat neil polnud. Küll aga armastas ta külalapsi, koeri ja kasse.

Pärast mehe surma pidas Anna pikki aastaid lõbusale põlve, seejuures töötades 14 aastat, kuni kõrgvanuseni (70) kolhoosis karjanaisena, kel tuli teha kõiki laudatalitisi: olla lüpsja, loomadele toidu ettekandja, karjak. Ta kiitles: "Mis mul nüüd viga! Talitan loomad ja olen prii!"

Lepa Anna ja Voldemar Panso

Ei meenutaks me täna Lepa Annat kui üht imepärasat naist ega poleks pannud lippu lehvimäe, kui polnuks Panso Volliit.

Kuidas ristusid nende eluteed? Kuidas said neist head sõbrad?

Pansol on esimesed mälestused seotud hoopis Emmastega, kuhu ta sattus 19-aastase noormehena enne suurt sõda 1939. aastal. Seal ses rahvamajas nähti teda ka lavalaudadel ning sellest ajast sidus teda sõprus andeka ja särtsaka näitekunstiharrastaja Madli Väliga.

Kui Madli mõni aasta enne Pansot suri, istus viimane pakaselisele talvepäevale vaatamata lahtisel autol kirstu kõrval. Lahku-

PIDU

Kassari Hariduselts tähistas Lepa Anna sünniaastapäeva 19. septembril 1999

miskõne Emmaste kalmistul oli lühike ja eht pansolik: "Nüüd sa Madli, tegid oma elu viimase tüki ja surid ära. Puhka siis rahus!"

Panso väitis siinkirjutajale, et Madlist võinuks vastava koolituse korral saada kutseline näitleja. Annet tal näitemängu tegemiseks oli.

1950. aastatel võttis Panso Hiiu maal magnetofonilindile rahvapärismi ja nalju. Sellest ajast alates algas Panso ja Mäeumbaed Volli vaheline sõprus.

Sellel Hiiu maal reisil avastas ta enda jaoks Kassari — meeldivalt tühi, vaikne, kultuuritegelastest täiesti lage —, kui sobiv koht linnast põgenemiseks, kirjutamiseks ja mediteerimiseks. Aastaid hiljem põgenes Panso üheks suveks kärrarikkaks muutunud Kassari Ristna põlismetsade vaikusse.

1960. aastate algupoolel andis tolleaegne Kassari algkooli juhataja Pansole eluasemeks koolimaja nurgat. Noid aegu meenutab viimane oma raamatus "Naljaks inimene" (1965), millel on suur osa hiidlastest, eeskätt Kassari inimeste tutvustamisest. Selles kirjutab Panso üle Eestimaa kuulsaks ka Lepa Anna, kes oli kirjutamise ajal juba 70-aastane.

Ja ühel päeval läbis Kassari maad kõuemürina pörutav uudis: "Kurat, see Panso on keik kirja pannud ja lasnud ee trükki!" Isegi kõigutamata Lepa Anna oli nõutu: "Ma äi teanud midad. Ma oli niipalju loll, äi pole pannud tehelegid. Ma aasin igasugust loba suust välja ja Vana pani keik oma plokknooti kirje."

Ei. Kassari lapsed pole kunagi Panso Volli tembu üle pahased olnud. Vahest ainult Mihkel ja ka mitte Tema, kelle ta miljonäriks tegi ja Lepa Anna pisut, sest juba järgmisel aastal pärast raamatu ilmumist ulatus rivi mõisast Anna majani välja.

Sageli põgenes Anna nende eest haagiga sulgetava ukse taha kööki.

Harald Suislepp kirjutab: "Kord tuli Anna õuele, bussitais turiste ja giid ergutas.

Suvekassarlane Jaan Kross on öelnud, et eesti rahvas ripub Lepa Anna küljes nagu kasukas nagis. Anna septembris 1976.

VALDUR VAHI

"Noh, Anna räägi nüüd rahvale midagi naljakat! Annal ei olnud parajasti "vaimu peal" ja tegi nagu sellistel puhkudel varemgi — rääkis vaid ühe oma ropema anektoodi. Turistid naersid — oli ju nüüd üks Kassari vaatamisväärsusi — Lepa Anna — kuulnud-nähtud."

Ühel teisel korral Annalt juttu või laulu välja meelitades vastanud Anna: "Ma ütlesin, et korat, äga ma pole mõni massin, et keera ja vanta ja muudkui tuleb!"

Eelnevaga samasugune intsident leidis aset umbes kümmekond aastat hiljem Anna ja Harald Suislepa vahel. Esimene suhtus sellesse heatahtlikult, nagu selgub Anna poolt antud intervjuust ajakirjanik Valter Voolega. Viimane küsis: "Äga mismoodi see Lepa Anna kihutuskõne siis sündis? See mis PIKRIS seisis?" Need olid keik mo omad jutud. Va' Suislepp pane kirje. Sii aa tudrugid mihele saand küll.

Selle va kassi täkutamisega oli küll igavane tegu enne kui loom rahu sai. Eks keik tahtved pulmi pidada..."

"Nojah, Anna ju kuulus kosjamoor!"

"Võib-olla küll. Mool preegudki sii tüdrukud järke ootamas. Suvel tuli üks linnatüdruk mo keest küsime, et äi tee, kas siis Kassari peaks mihekaupa ka saame. Ma ütlesin, et miks ep saa — mine mei laudile ma-

ja (eba) tavaline hiiu naine. Anna kuulsusele aitasid kaasa ka olukirjeldused, värsslood ja intervjuud ajakirjanduses teistelt autoritelt. Harald Suislepp: "Lepa Anna ja tema kui naljaka inimese naljad näitasid eeskätt just kirjanike, kunstnike ning teatriinimeste tähelepanu." Paljud, eriti suvekassari lapsed, olid Anna kodus sagedasteks külalisteks.

Anna surm ja matused

Anna ütles 1968. aasta lõupäeval: "Mool saab ise septembris 75 täis ka. Seitsmekümne ma käisi ikke veel kolhoosi lautes. Jo ma siis 75 ikke ka täis käriste". Käristas 86 täis ja mõni kuu peale sellegi.

Kui tuli jutuks siitilmast lahkumine kinnitas Anna: "Mina hirmutan korra üle öla ja olengi läind," meenutab Suislepp.

1980. aasta jõulude esimesel pühapäeval lahkus Anna Sooba oma 87. eluaastal. Ta oli Kärdlasse oma sugulastele pühadeks külla sõitnud. Hommikul tõusnud ta nagu tavaliselt, ajanud võõrustajatega juttu. Kui need viivuks toast lahkusid ja mõne minuti pärast tagasi tulid, oli Anna juba lahkunud.

Ärasaamine toimus hallil talvepäeval, 28. jõulukuul päeval Anna kodunt. Saatjaid oli tulnud lähedalt ja kaugel, sealhulgas mere tagant Olev Eskola, Mikk Mikiver jt. Viimane jõudis pärale otse viimasel momendil. Ta kirjutas hiljem: "Kuigi ajaga oli väga kitsas, tuli minna." Samal õhtul toimus teatavasti Tallinna Draamateatris mingi lavatüki esietendus. Anna surm oli niisama loomulik nagu ta elu ehk nagu ütles järelhüüdes Mikk Mikiver: „Vaatan sind, Anna, ja mõtlen — kunagi elus ei teinud sa midagi vastu tahtmist..."

VOLLI MÄEUMBAED

Lepa Anna kalmul lugesi pühapäeval Madli Morelli luuletust Anu Hülgi. URMAS LAURI

Lepa Anna mälestuseks

Kuhu lähivad su kassid omapead kõndima? Kuhu jäävad su nukud tagakambris, lõngakerad ja kaltsuvaibad? Kuhu jäävad su potid ja pannud (üks söögi- ja kaks kassipannu) detsembrihämara köögi laual, pliidil ja põrandal? Naistepunasalgud su seintel kuivavad tolmuks. Jääb rajaseks tallamata, jääb lakka hangumata, varasuvine värske rohi. Kevadell ajavad kartulid su keldris juured alla ja eod praguneva laeni. Eod poevad läbi pragude päikese kätte — Küll nad siis alles oitsevad! Ei tule vikatimees niitma kartulioisi.

Detsember 1980
MADLI MORELL

Kuidas Panso Lepa Annale külla sõitis

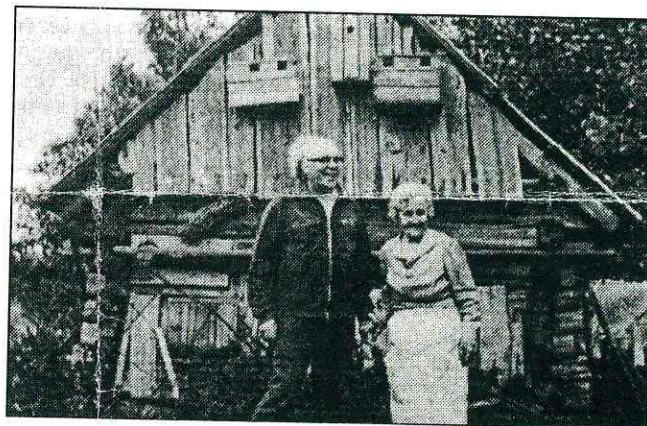
Ühel ilusal suvepäeval kasvas Panso kontaktivajadus Kassari ja Lepa Annaga nii suureks, et otsustas koos Mari-Liis Külega kokkulepitult ajal meretagusele maale sõita.

Sõidupäeval ei leidnud ta Mari-Liisi. Volliit hakkas närima kahtlusust. Äkki on Mari juba ära sõitnud?!

Ülemiste lennujaamas selgus, et Kärdla lennuk on läinud — kauples "va Panso Volli", nagu Anna tavatses öelda, endale Hiiu mandrile sõiduks helikopterit. Tal tehti selgeks, et see minevat privaatmetsavahist palju kallimaks. Pansol polnud sellegi s.t lennukiga sõiduks vajaminevat raha (vist 80 rbl) taskus. Leppinud siis lennujaama töötajatega kokku, et toob kohe kodust Kivimäelt puudujääva summa. Tõi ja lend võiski alata.

Õhtu eel helistati Tallinnast Kärdla lennujaama, et erilennuk rahvakunstnik Voldemar Pansoga on teel Hiiu maale. Võtke vastu! Mis siis ikka, olgugi et tööpäev oli lõppemas.

Meie lennujaama töötajad oli pettunud, et mitte öelda nõrdinud, kui lennukist astus välja kõrgendatud meeololus "plekkmantlis"

Lepa Anna 80. sünnipäeva peeti Kärdlas Rannapaargus. Päeval keeras Anna rullid pähe ja poseeris Voldemar Pansoga koos oma kuulsa sauna juures.

ERAKOGU

mees. Kärdlast sõidutas üks asutusejuhatajast Volli sõber ta edasi Lepa Anna juurde Kassari. Seal leidis ta eest ka Mari-Liisi Küla.

(Edasine on trükisõnas Lepa Anna jutustuse põhjal avaldanud ajakirjanik Valter Voole, Kuulus Su rahvas ja kuulus Su maa, mis ilmus esmakordselt "Noukogude Hiiu maas" 28.XII 1968 ja seda on korranud Uno Kiisa oma brošüüris "Kassari", mis ilmus 1971, lk. 30).

Ükskord olli juba õhtu kää, kui äkisti va Panso vaju uksest jälle sisse, ise

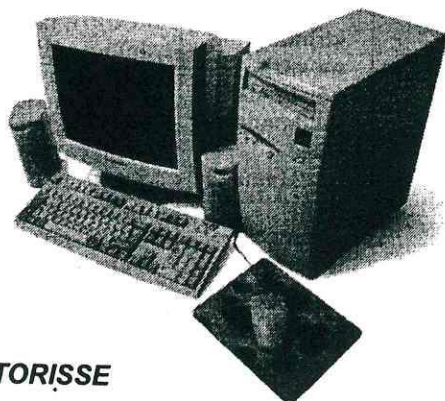
joonud ka. Ma ütlesin, et mis sa, korat, siit otsid, vaada omale parem oomajakoht. Panso vastu, et oi Anna, Anna, ma sõitsin erilennukiga just so juure ja nüüd sa tahad mind ära ajada. Nojah, ma pärast kuuli, et ta olligid erilennukiga tulnd. Ma viskasi taale vatjovka abude päale ja saatsi põõningule. Teise päeva, siis tuli sinkpükste pääl ennast kajule pesema, pikad juuksed heinaprahti täis. Ma küsisi, et kas linnas juuksurit änam pole...

VOLLI MÄEUMBAED

REKO

KESKVÄLJAK 9 KÄRDLA
TEL.: 32054 FAX: 32055

PCT
GROUP

UTIT TARVIS ??

OSA HINNAGA
ITID NII KOJU KUI KONTORISSE
MAKSU VÕIMALUS